

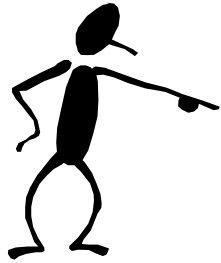
Důchodové reformy v zemích EU (a v ČR)

M a r t i n Š t ě p á n e k

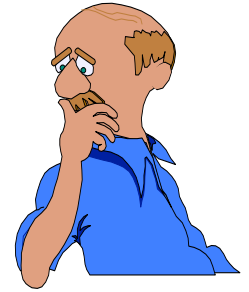
MPSV, Odbor sociálního pojištění

20. března 2008

Eurocentrum Praha, Jungmanova 24, Praha1

Obsah přednášky

Malé úvodní zamyšlení o důchodové reformě aneb kouzelné slovo „reforma“

Důchodová reforma v ČR (Byla? Je? Bude?)

Důchodová reforma ve státech EU (+ historický a demografický kontext)

Jaký je institucionální postoj EU k problematice důchodového zabezpečení?

Kouzelné slovo „reforma“

- Co to je reforma?
- Co to je důchodová reforma?
- Jak je to s důchodovou reformou v ČR?
(Už proběhla? Probíhá? Nebo nás teprve čeká?)

Důchodová reforma v ČR (1990-1994)

- Sjednocení systému věcně (zrušení kategorií)
- Sjednocení i organizační-institucionální (vznik ČSSZ)
- Zavedení pojistné sazby
- Vznik penzijního připojištění

Důchodová reforma v ČR (1995)

Klíčovou právní úpravou se stal zákon 155/1995 Sb. Přinesl několik klíčových principů:

- Zahájeno zvyšování důchodového věku
- Zaveden pružný důchodový věk
- Prodlužování rozhodného období pro výpočet důchodu postupně na 30 let
- Zavedení vdoveckých důchodů (rovnost ž/m)
- Ukotvení pravidelné valorizace důchodů
- Soulad s pravidly EU

Důchodová reforma v ČR (1996-2002)

- Vytvořen zvláštní účet důchodového pojištění v rámci státního rozpočtu
- Omezení zápočtu některých náhradních dob na 80 %
- Zavedení daňové podpory v penzijním připojištění se státním příspěvkem
- Pokus o ustavení sociální pojišťovny jako veřejnoprávní instituce
- Pokus o zavedení penzijního připojištění na zaměstnaneckém principu
- Úprava předčasných/odložených důchodů (zprísňení 0,6-0,9 %; 1-1,3 %/motivace 1-1,5 %)

Důchodová reforma v ČR (2003-2007)

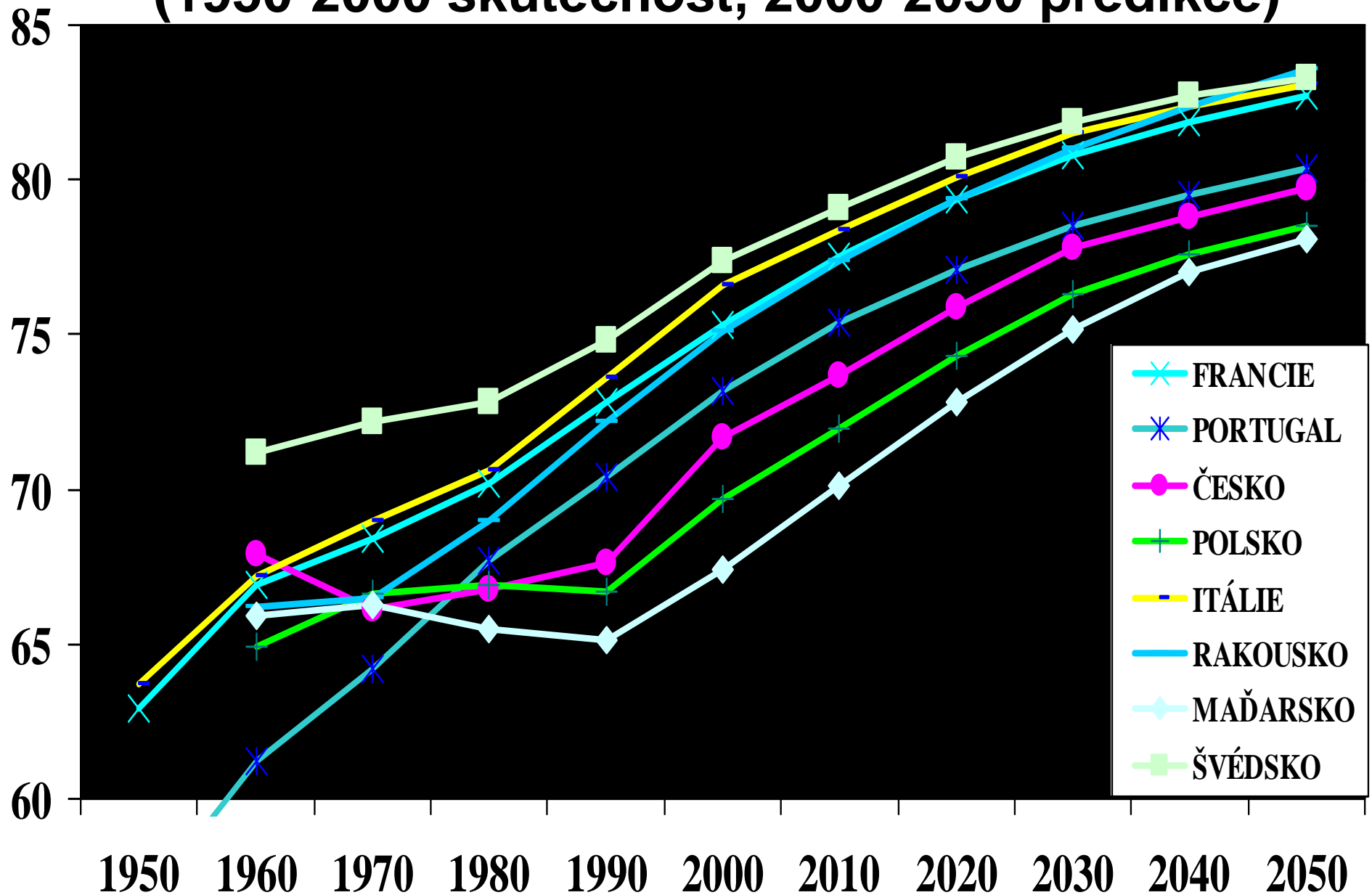
- Zrušen dočasně krácený předčasný důchod
- Růst/restrukturalizace pojistné sazby z 26 % na 28 %
- Růst důchodového věku na 63/59-63 M/Ž
- Diskuse v rámci tzv. Bezděkovy skupiny
- Po volbách – další diskuse pod patronátem ministra
- 2008 – připraven další návrh parametrických změn, přijat vládou

Důchodová reforma ve státech EU

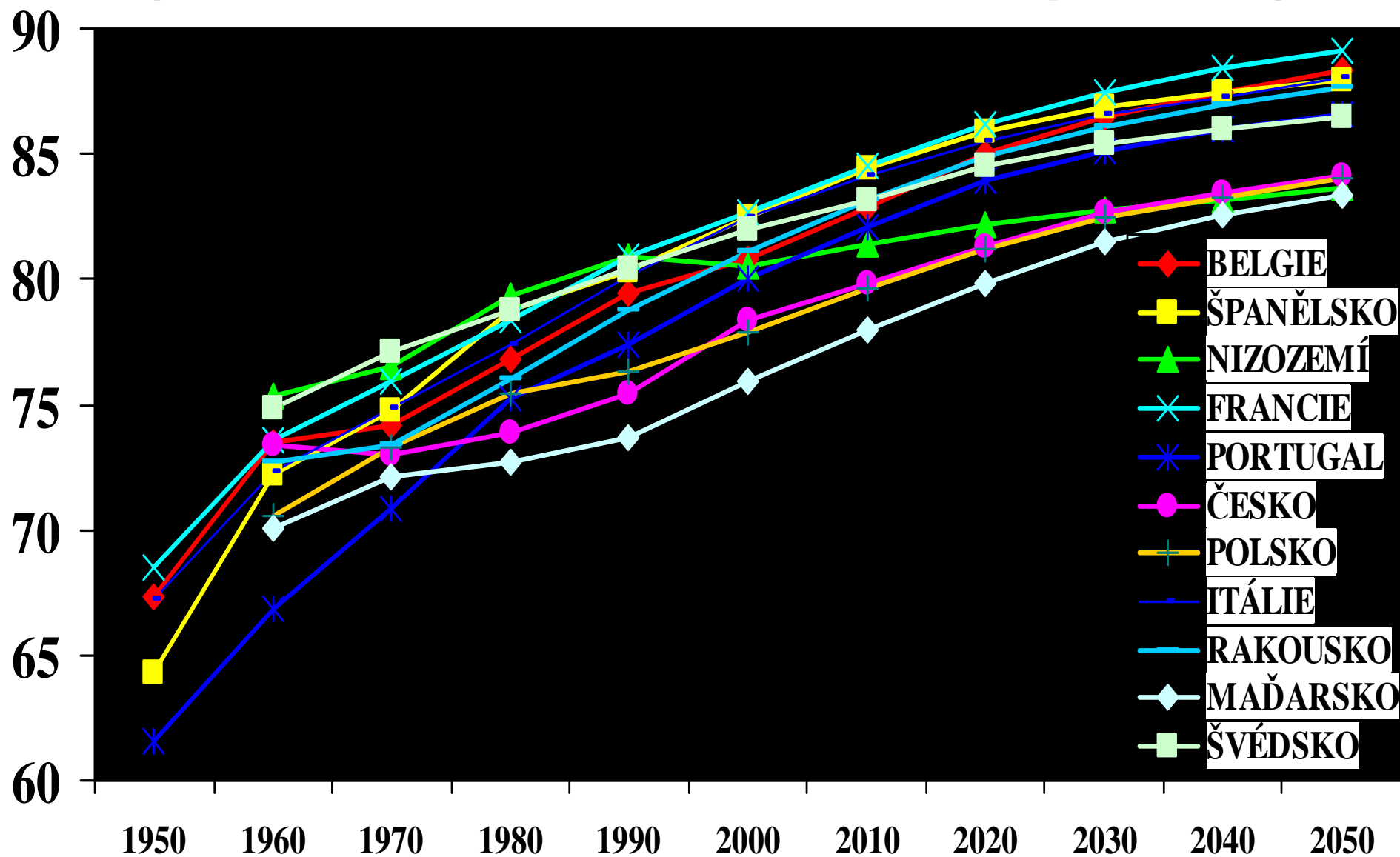
- Demografické souvislosti
- Historické kořeny a základní tendence
- Kontext a postoj EU

Naděje dožití u mužů 1950 – 2050 (1950-2000 skutečnost, 2000-2050 predikce)

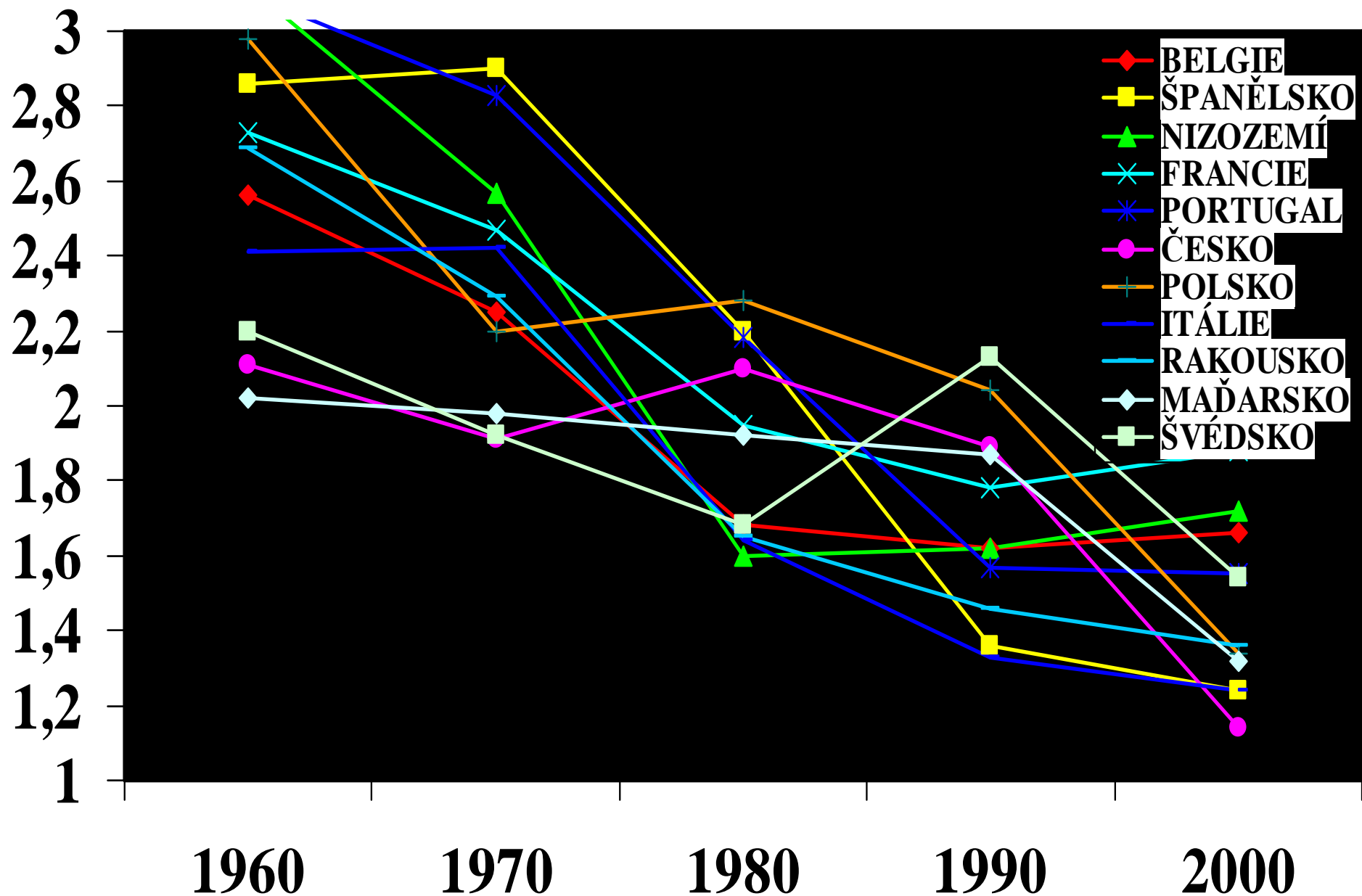

Naděje dožití u žen 1950-2050

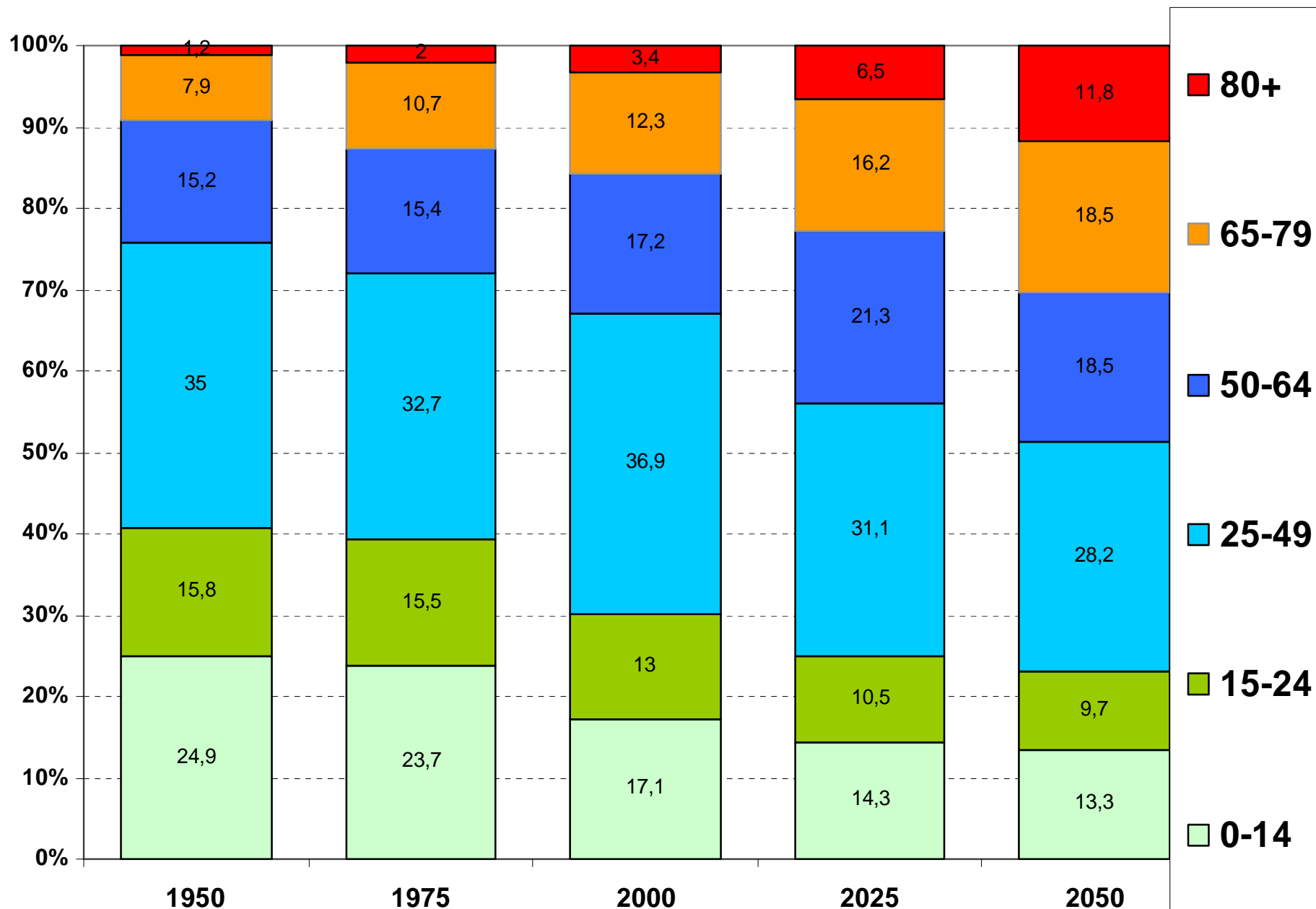
(1950-2000 skutečnost, 2000-2050 predikce)

Vývoj plodnosti ve vybraných státech (1960-2000)

Změna velikosti věkových skupin v EU25 (1950-2050)

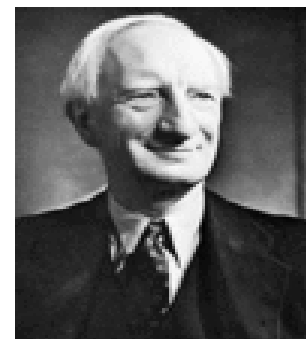

Historické kořeny důchodového pojištění

První pokus – 17. stol. (1673) – pojištění námořníků proti stáří (Francie – Colbert).

Institucionalizace a položení základních kamenů důchodového pojištění – konec 19. stol (1889) – pojištění pro případ invalidity a stáří (Německo – Bismarck, Rakousko-Uhersko – Taaffe).

Definitivní ukotvení „moderních“ důchodových systémů – po II. svět. válce. Formulace základních směrů – Bismarck x Beveridge (40 léta 20. stol.).

Důchodové reformy - základní rozdělení

- 1) **reformy parametrické** (dochází ke změně jednotlivých parametrů důchodového systému)

- 2) **reformy systémové** (dochází k fundamentální změně celého systému)

Základní tendence a postoje k DR (I)

- Především v první polovině 90. let bylo velmi zřetelně slyšet volání po změně financování důchodových systémů (zavedení povinného spoření).
- Důsledná individualizace systému a důraz na umenšení solidarity mezigenerační i příjmové.
- Rovněž důsledné odstátnění (privatizování) důchodového zabezpečení a minimalizace role státu na tomto poli.
- Postupně dochází (zvláště ve vyspělejších světě, ale i na půdě SB) k formulování problémů spojených s privatizací důchodového systému.

Základní tendence a postoje k DR (II)

- Během 90. let se začínají formulovat postoje odlišné od názorů požadujících důsledné odstátnění.
- Zdůrazňuje se primární cíl důchodových systémů – adekvátní zabezpečení seniorů.
- Dobrý důchodový systém je zárukou sociální soudržnosti a i ekonomické stability.
- Je nutné pečlivě zvažovat transformační náklady.
- Ekonomický růst a růst zaměstnanosti by měl být jedním z rozhodujících faktorů finanční udržitelnosti (nejen) důchodových systémů.

Střední Evropa

(Polsko, ČR, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko)

Střední Evropa je v současnosti v transformaci důchodových systémů rozdělena jednak na země provádějící systémovou změnu části financování (Polsko, Maďarsko, Slovensko), a potom země, jejichž důchodová reforma probíhá pomocí parametrických úprav (Česká republika, Slovinsko).

Zavádění povinného spoření v nových členských státech EU

stát	Rok zavedení	Pojistná sazba (celková)	Pojistná sazba (spoření)	Vstup do povinného fondového důchodového systému
MAĎARSKO	1998	18,50%	8%	povinně pro nově vstupující dobrovolně pro ostatní
POLSKO	1999	25,22%	7,30%	povinně pro 30leté a mladší dobrovolně pro osoby mezi 30-50
LOTYŠSKO	2001	18 % (pokles na 10 % do 2010)	2% (růst na 10% od 2010)	povinně pro mladší 30 let dobrovolně pro osoby mezi 30-50
ESTONSKO	2002	29%	6%	povinně pro 19leté a mladší dobrovolně pro ostatní
LITVA	2003	22,5 % (pokles na 20,5% do 2007)	3,5% (růst na 5,5% od 2007)	dobrovolně pro všechny
SLOVENSKO	2004/5	19,75 (+4,75)%	9%	povinně pro nově vstupující dobrovolně pro ostatní

Západní Evropa

Důchodové systémy ve vyspělých zemích v Západní Evropě stojí před podobnými problémy, manévrovací prostor pro změny je relativně užší. Jsou volena řešení odlišná od některých států Střední a Východní Evropy (a Latinské Ameriky).

Důchodová reforma v zemích „západní“ Evropy

- Švédsko – přechod na NDC systém a zaveden relativně malý segment povinného spoření
 - Itálie – opatrné a dlouhodobé změny směřující k NDC
 - Británie – Turnerova zpráva
 - Německo – Riester reforma
-
- U většiny zemí mix parametrických úprav, posílení dobrovolného připojištění, zaměstnanecké důchodové systémy, odklon od DB k DC - individualizace.

Kontext EU v oblasti důchodů

Lisabonský summit (2000)

- Výrazněji otevřen problém udržitelnosti důchodových systémů

Stockholm, Laeken (2001)

- Položeny základy OMC
- 3 oblasti (sociální přiměřenost - adekvátnost, finanční udržitelnost a modernizace) s 11 cíli
- do roku 2010 dosáhnout míry zaměstnanosti 70/60/50%

Barcelonský summit (2002)

- zvýšit reálný věk odchodu z trhu práce do roku 2010 o 5 let

Společné zprávy o důchodech (za 15 států - 3/03, za 25 států - 06/2005 (včetně ČR)), existence SPC (ISG) a EPC (AWG)

Postoj EU v oblasti sociálního

(důchodového) zabezpečení (1)

- Systémy sociálního (důchodového) zabezpečení jsou plně v kompetenci jednotlivých členských států při dodržování základních deklarovaných principů (svobod) EU. (Pouze nařízení 1408/71/EHS.)
- Je nutné maximálně usilovat o zaměstnanost (především žen a starších osob) – Lisabonský scénář, a také o ekonomický růst.
- Zajistit finanční stabilitu a udržitelnost důchodových systémů, tak aby nedošlo k destabilizaci veřejných rozpočtů.
- Důchodové systémy musí flexibilně reagovat na změny ve společnosti (modernizace).

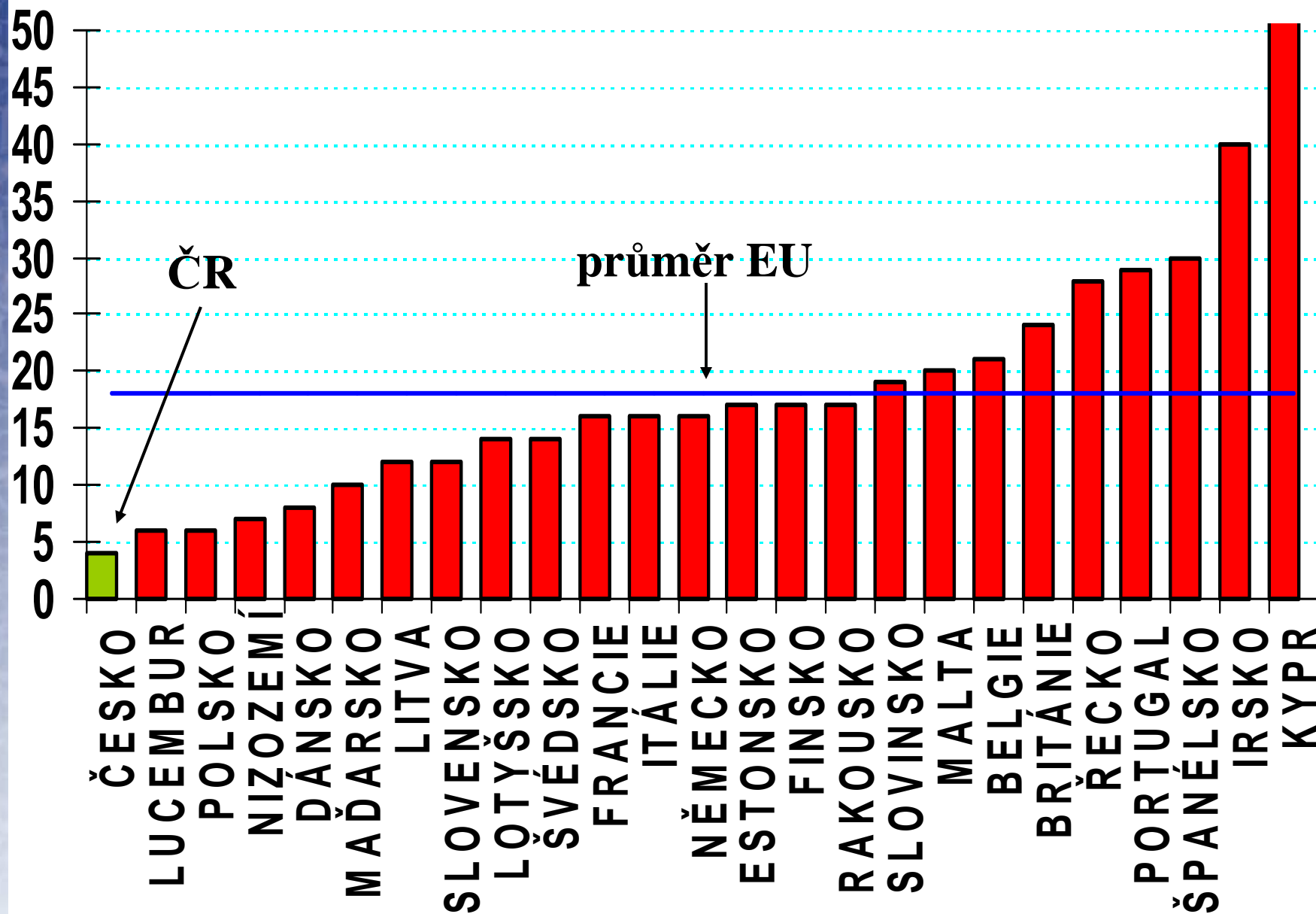

Postoj EU v oblasti sociálního (důchodového) zabezpečení (2)

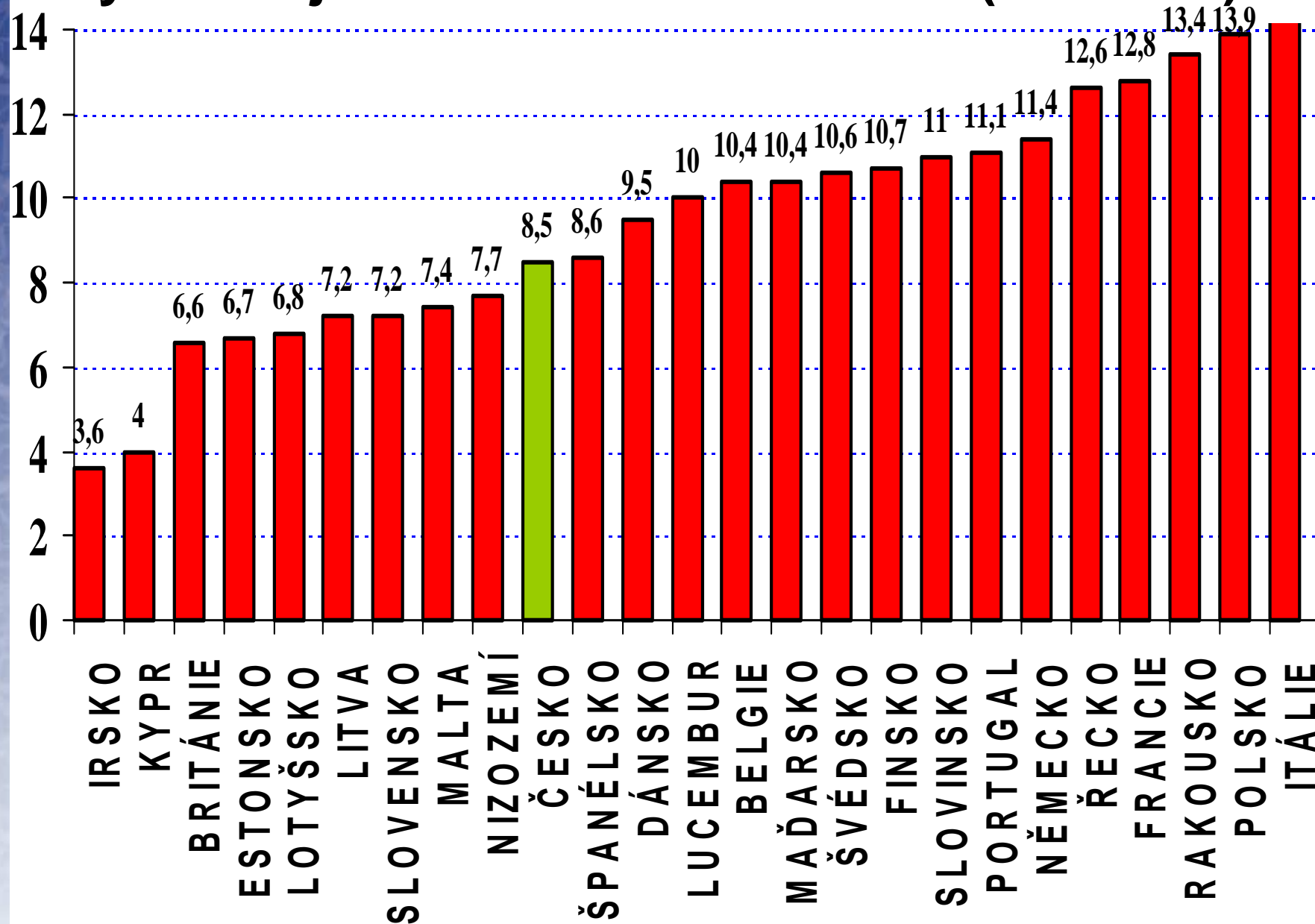

- Zajistit přiměřený příjem seniorů (adekvátnost).
- Rozvoj (dobrovolných) doplňkových systémů důchodového pojištění (II. a III. pilíře) a individuální odpovědnosti občanů.
- Snaha o maximální vzájemnou spolupráci - předávání zkušeností, informací, zpráv, projekcí. Metoda otevřené koordinace (SPC).
- Sociální výdaje nejsou nijak pasivní položkou, ale přispívají ke stabilitě společnosti a tím i k ekonomickému růstu.

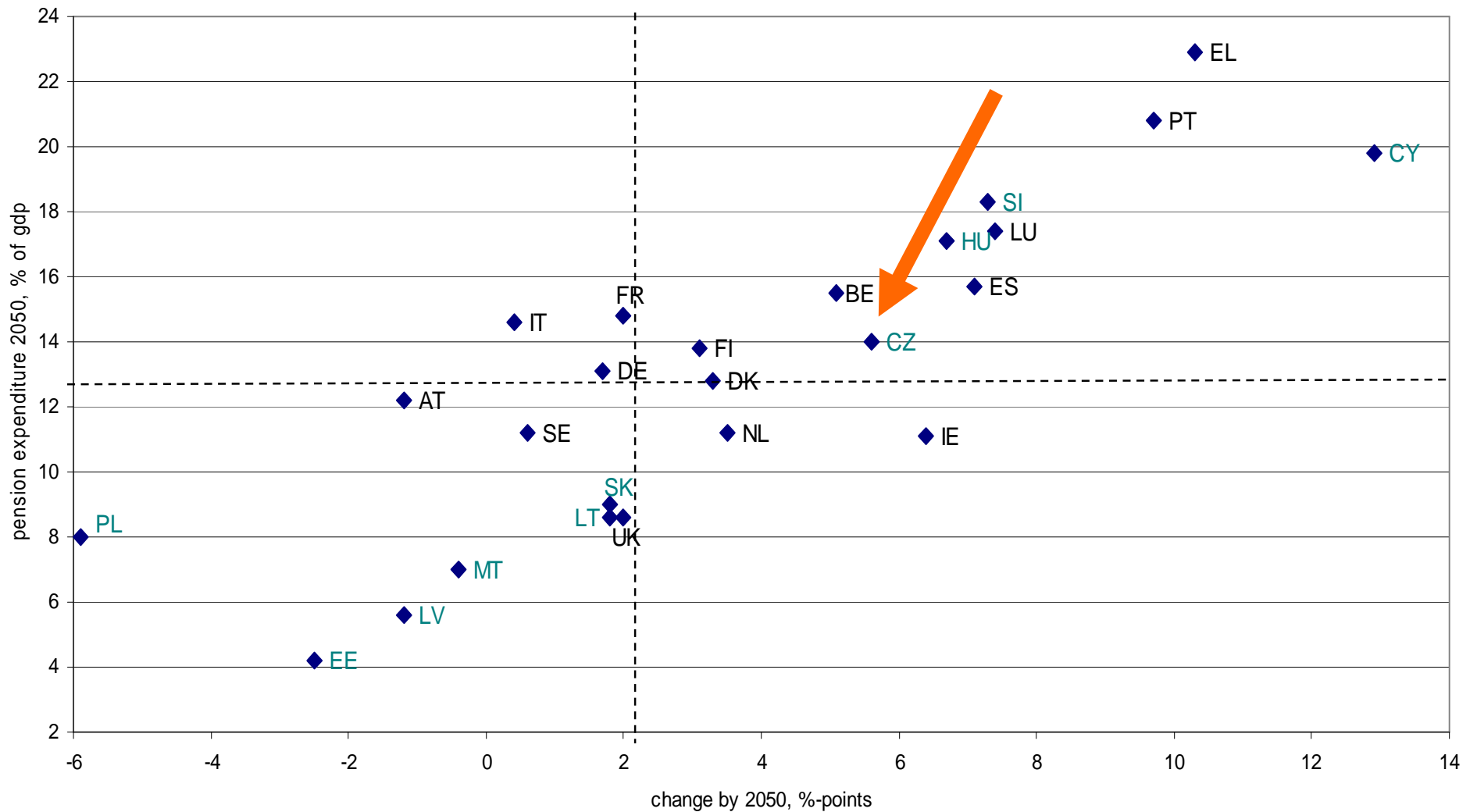
Riziko chudoby (méně než 60 % mediánového příjmu) u osob 65+ ve státech EU (v %)

Výdaje státních (veřejných) důchodových systémů jako % HDP v zemích EU (rok 2004)

Výdaje státních důchodových systémů v EU-25 (změna 2004 – 2050)

----- EU-25 average

Source: EPC/AWG-calculations 2006

ZÁVĚRY

- Mylné vidění státního a soukromého jako neslučitelné – opak je pravdou, mělo by jít o vzájemné doplňování a obohacování.
- Reforma je trvalý, kontinuální, evoluční proces. Nesvědčí jí prudké, unáhlené změny.
- Mýtus, že fondové systémy nepodléhají demografickému vlivu + mýtus, že PAYG je imunní ekonom. vlivům.
- Pozorně sledovat pozitiva a negativa reforem v zahraničí, avšak slepě nekopírovat.

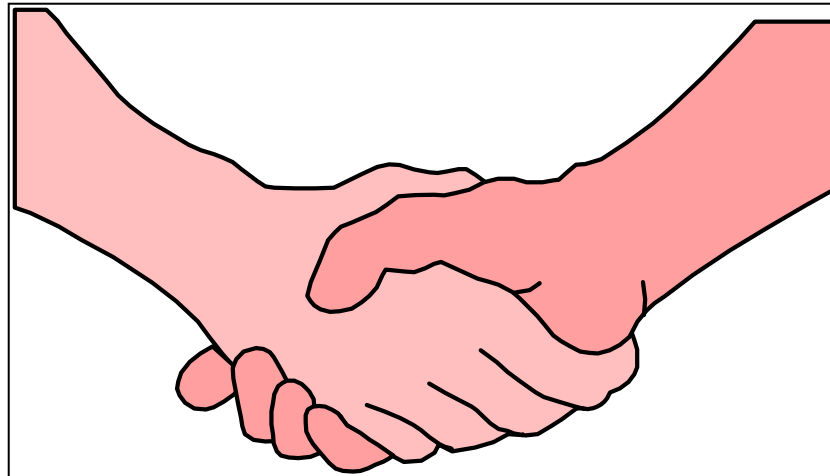
ZÁVĚRY

- Vše má své výhody a nevýhody, neexistuje ideální důchodový systém.
- Konečné rozhodnutí je vždy věc politická, nelze udělat „nejlepší expertní“ rozhodnutí.
- Důchodová reforma se týká v zásadě nás všech, ale hlavním aktérem je dnešní střední a mladší generace.
- Reforma jako politická priorita by měla být předmětem seriózní informované diskuse a z ní by měl vzejít širší konsensus.

**DĚKUJI ZA POZORNOST A
ZA POZVÁNÍ**

**TĚŠÍM SE NĚKDY
NASHLEDANOU**

DISKUSE

